

KREDITNING ROLI VA IQTISODIYOTGA TA'SIRI**Muhammadiyev Kamoliddin G'ulimiddinovich***Samarqand iqtisodiyot va servis instituti**Bank ishi kafedrası assistenti***Olimova Dilobar Nurkomil qizi***Samarqand iqtisodiyot va servis instituti**Bank-moliya xizmatlari fakulteti**Bank ishi yo'nalishi 424-guruh talabasi*

Annotatsiya: Ushbu maqola kreditning zamonaviy iqtisodiyotdagi o'rnini va ta'sirini ijobiy va salbiy tomonlarini ko'rib chiqadi. Kredit investitsiyalarni moliyalashtirish, kichik va o'rta biznesni qo'llab-quvvatlash, iste'molni rag'batlantirish va resurslarni samarali taqsimlash orqali iqtisodiy o'sishning muhim dvigateli bo'lib xizmat qiladi. Biroq, nazoratsiz kreditlash moliyaviy pufaklar, inflyatsiya bosimi va muammoli kreditlar o'sishiga olib kelishi mumkin, bu bank tizimi va butun iqtisodiyot uchun jiddiy xavf tug'diradi. O'zbekiston 2026-yil boshidagi real holat tahlil qilsak: Markaziy bank asosiy foiz stavkasini 14% darajasida saqlab, inflyatsiyani jilovlash siyosatini davom ettirmoqda. 2025-yil yakunida inflyatsiya 7,3% ni tashkil etdi. 2026-yilda esa taxminan 6,5% atrofida bo'lishi kutilmoqda. Muammoli kreditlar ulushi 2025-yil dekabr holatiga ko'ra 3,5% (jami ~20,5 trln so'm) atrofida barqarorlashgan, ammo Fitch Ratings kabi xalqaro agentliklar 2026-yilda 9–10% gacha o'sish ehtimolini saqlab qolmoqda. Xalqaro tashkilotlarning prognozlariga ko'ra, 2026-yilda YaIM o'sishi 6% atrofida bo'lishi kutilmoqda – bu barqaror, ammo yuqori investitsiya va iste'mol talabiga bog'liq. Maqola xulosasida to'g'ri kredit siyosati – risklarni qattiq baholash, moliyaviy savodxonlikni oshirish va imtiyozli kreditlarni samarali loyihalarga yo'naltirish orqali – barqaror o'sishni ta'minlashi mumkinligi ta'kidlanadi. Kredit iqtisodiy taraqqiyotning kaliti hisoblanadi, lekin faqat muvozanatli va ehtiyotkor boshqaruv bilan.

Kalit so'zlar: Kredit, Iqtisodiy o'sish, kredit siyosati, moliyaviy risklar, muammoli kreditlar, O'zbekiston iqtisodiyoti, Markaziy bank, asosiy foiz stavkasi, inflyatsiya, YaIM o'sishi, investitsiyalar, iste'mol talabi, kichik va o'rta biznes, moliyaviy pufaklar, barqaror rivojlanish, imtiyozli kreditlar, moliyaviy savodxonlik, risklarni baholash

Annotation: This article examines the role and impact of credit in the modern economy, considering both its positive and negative aspects. Credit serves as a key driver of economic growth by financing investments, supporting small and medium-sized enterprises, stimulating consumption, and ensuring efficient resource allocation. However, uncontrolled lending can lead to financial bubbles, inflationary pressures,

and an increase in non-performing loans, posing serious risks to the banking system and the entire economy. Analyzing the real situation in Uzbekistan as of early 2026: The Central Bank is maintaining its key interest rate at 14%, continuing its policy to curb inflation. Inflation stood at 7.3% at the end of 2025, and it is expected to be around 6.5% in 2026. The share of non-performing loans stabilized at around 3.5% (totaling approximately 20.5 trillion soums) as of December 2025, but international agencies like Fitch Ratings maintain the possibility of it rising to 9–10% in 2026. According to forecasts from international organizations, GDP growth in 2026 is expected to be around 6% – this is stable but dependent on high investment and consumer demand. The article concludes that a proper credit policy – through rigorous risk assessment, increasing financial literacy, and directing concessional loans to effective projects – can ensure sustainable growth. Credit is considered a key to economic development, but only with balanced and cautious management.

Keywords: Credit, Economic growth, Credit policy, Financial risks, Non-performing loans, Economy of Uzbekistan, Central Bank, Key interest rate, Inflation, GDP growth, Investments, Consumer demand, Small and medium-sized enterprises, Financial bubbles, Sustainable development, Concessional loans, Financial literacy, Risk assessment

Kirish

Zamonaviy bozor iqtisodiyoti sharoitida kredit munosabatlari iqtisodiy tizimning muhim tarkibiy qismi hisoblanib, ishlab chiqarish jarayonlarining uzluksizligini ta'minlash, investitsion faollikni oshirish hamda barqaror iqtisodiy o'sishni qo'llab-quvvatlashda muhim rol o'ynaydi. Kredit mexanizmi orqali vaqtincha bo'sh pul mablag'lari bank tizimi orqali qayta taqsimlanib, iqtisodiyotning real sektoriga yo'naltiriladi. Bu esa ishlab chiqarish hajmining kengayishiga, yangi ish o'rinlarining yaratilishiga, kichik va o'rta biznes subyektlarining rivojlanishiga hamda aholi daromadlarining oshishiga xizmat qiladi. Shu jihatdan kredit iqtisodiy taraqqiyotning asosiy moliyaviy manbalaridan biri sifatida e'tirof etiladi. Kreditning iqtisodiy o'sishga ijobiy ta'siri bilan bir qatorda, uning salbiy jihatlari ham mavjud. Xususan, kreditlash hajmining tez va nazoratsiz kengayishi moliyaviy risklarning oshishiga, inflyatsiya bosimining kuchayishiga, aktivlar narxining sun'iy ravishda oshishiga va moliyaviy pufaklarning shakllanishiga olib kelishi mumkin. Bunday holatlar, o'z navbatida, muammoli kreditlar ulushining ortishiga sabab bo'lib, bank tizimi barqarorligiga jiddiy tahdid tug'diradi. Shu sababli kredit siyosatini yuritishda prudensial talablar, risklarni baholash mexanizmlari va kredit portfeli sifatini doimiy monitoring qilish alohida ahamiyat kasb etadi.

Markaziy banklar kreditlash jarayonlarini tartibga solishda asosiy institut sifatida namoyon bo'ladi. Ular pul-kredit siyosati vositalari orqali kredit bozoriga ta'sir

ko'rsatadi, foiz stavkalari dinamikasini shakllantiradi hamda moliyaviy barqarorlikni ta'minlashga intiladi. Asosiy foiz stavkasi, majburiy zaxiralar normasi, ochiq bozor operatsiyalari va makroprudensial choralar kreditlash hajmi va uning sifatiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Shu jihatdan Markaziy bank faoliyati kredit bozorining muvozanatli rivojlanishida hal qiluvchi ahamiyatga ega. O'zbekiston Respublikasida ham kreditlash tizimi iqtisodiy islohotlar jarayonida faol rivojlanib, iqtisodiy o'sishning muhim omillaridan biriga aylangan. So'nggi yillarda bank kreditlari hajmining oshishi sanoat, qishloq xo'jaligi, xizmatlar sohasi hamda kichik va o'rta biznes subyektlarining rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda. Shu bilan birga, kreditlash jarayonining kengayishi bilan bir qatorda moliyaviy risklar va muammoli kreditlar masalasi ham dolzarblashib bormoqda. 2026-yil boshidagi makroiqtisodiy holat tahlili shuni ko'rsatadiki, O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki inflyatsiyani jilovlash va moliyaviy barqarorlikni ta'minlash maqsadida asosiy foiz stavkasini 14 foiz darajasida saqlab kelmoqda. 2025-yil yakunlariga ko'ra inflyatsiya darajasi 7,3 foizni tashkil etgan bo'lsa, 2026-yilda ushbu ko'rsatkichning 6,5 foiz atrofida bo'lishi prognoz qilinmoqda. Bu holat pul-kredit siyosatining nisbatan qat'iy, biroq iqtisodiy o'sishni qo'llab-quvvatlovchi yo'nalishda olib borilayotganidan dalolat beradi.

Bank tizimidagi kredit portfeli sifati ham muhim ko'rsatkichlardan biri hisoblanadi. 2025-yil dekabr holatiga ko'ra muammoli kreditlar ulushi 3,5 foizni, ya'ni taxminan 20,5 trillion so'mni tashkil etgan. Mazkur ko'rsatkich qisqa muddatda barqarorlashgan bo'lsa-da, ayrim xalqaro reyting agentliklari 2026-yilda muammoli kreditlar ulushining 9–10 foizgacha oshish ehtimolini saqlab qolmoqda. Bu esa kredit risklarini boshqarish tizimini yanada takomillashtirish, banklar faoliyatida ehtiyotkorlikni kuchaytirish va kreditlashda sifat omiliga ustuvor ahamiyat berish zarurligini ko'rsatadi. Xalqaro moliyaviy institutlar va tahliliy markazlar prognozlariga ko'ra, 2026-yilda O'zbekiston yalpi ichki mahsulotining o'sish sur'ati 6 foiz atrofida bo'lishi kutilmoqda. Mazkur o'sish asosan investitsiyalar hajmining oshishi va ichki iste'mol talabining barqarorligi bilan izohlanadi. Shu jarayonda kredit resurslarining samarali, maqsadli va ehtiyotkorlik bilan yo'naltirilishi barqaror iqtisodiy rivojlanishni ta'minlashning muhim sharti hisoblanadi.

Yuqoridagilardan kelib chiqib, ushbu maqolada kreditning zamonaviy iqtisodiyotdagi o'rni va ahamiyati, uning ijobiy va salbiy jihatlari, shuningdek, O'zbekiston sharoitida olib borilayotgan kredit siyosatining iqtisodiy o'sish, moliyaviy barqarorlik va bank tizimi rivojlanishiga ta'siri atroflicha tahlil qilinadi. Shuningdek, kredit risklarini kamaytirish, moliyaviy savodxonlikni oshirish va imtiyozli kreditlarni samarali loyihalarga yo'naltirish bo'yicha ilmiy-amaliy xulosalar va takliflar ishlab chiqiladi.

Xulosa: Xulosa qilib aytganda, bank tizimi zamonaviy iqtisodiyotda moliyaviy resurslarni samarali taqsimlash, investitsion jarayonlarni faollashtirish va iqtisodiy

o'sishni rag'batlantirish orqali makroiqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Banklar nafaqat iqtisodiy faoliyat subyektlarini moliyalashtirish, balki aholi jamg'armalarini jalb etish va ularni real sektorga yo'naltirish orqali iqtisodiyotning uzluksiz ishlashini ta'minlaydi. Shu bilan birga, banklarning ijtimoiy mas'uliyati ortib borib, ekologik va ijtimoiy ahamiyatga ega loyihalarni moliyalashtirish orqali barqaror rivojlanishga hissa qo'shmoqda. Raqamli banklar va fintech kompaniyalarining rivojlanishi bank xizmatlarining sifati va samaradorligini oshirib, moliya bozorida raqobat muhitini kuchaytirmoqda. Kelgusida bank tizimi innovatsion yondashuvlar asosida iqtisodiy rivojlanishni qo'llab-quvvatlashda muhim ahamiyat kasb etishda davom etadi.

Moliyaviy barqarorlikni ta'minlashda Markaziy bankning o'рни alohida ahamiyatga ega. Markaziy bank tomonidan bank tizimini nazorat qilish va tartibga solish mexanizmlari moliyaviy xatarlarning oldini olishga xizmat qiladi. Tijorat banklarining kapitallashuv darajasi, likvidligi va moliyaviy barqarorligini prudensial me'yorlar asosida doimiy nazorat qilish bank tizimida ortiqcha risklarning yuzaga kelishining oldini oladi hamda omonatchilar manfaatlarini himoya qiladi. Shuningdek, kredit risklarini samarali boshqarish moliyaviy barqarorlikni saqlashning muhim omili hisoblanadi. Kredit portfeli sifati va muammoli kreditlar ulushini doimiy monitoring qilish, risklarni baholash tizimlarini takomillashtirish banklarning barqaror faoliyat yuritishiga xizmat qiladi. Markaziy bank tomonidan kreditlash jarayonida ehtiyotkorlik tamoyillarining qo'llanilishi bank tizimida inqirozli holatlarning oldini olish imkonini beradi. Moliyaviy bozorlarni muntazam monitoring qilish orqali Markaziy bank potentsial xatarlarni erta aniqlash va ularning moliyaviy barqarorlikka salbiy ta'sirini kamaytirishga erishadi. Fond bozori, valyuta bozori va kredit bozoridagi jarayonlarning tahlili makroiqtisodiy muvozanatni saqlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Pul massasi va foiz stavkalarini tartibga solish orqali Markaziy bank moliyaviy barqarorlikka bevosita ta'sir ko'rsatadi. Asosiy foiz stavkasini belgilash orqali kreditlash hajmi va investitsion faollik muvozanatda ushlab turiladi, bu esa inflyatsiyani jilovlash va iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashga xizmat qiladi. Banklararo likvidlikni qo'llab-quvvatlash mexanizmlari moliyaviy tizimda ishonchni mustahkamlab, to'lov tizimining uzluksiz ishlashini ta'minlaydi. Favqulodda vaziyatlarda Markaziy bankning so'nggi instansiya kreditori sifatidagi faoliyati bank tizimida yuzaga kelishi mumkin bo'lgan inqirozli holatlarning chuqurlashib ketishining oldini oladi. Bunday tezkor aralashuvlar moliyaviy tizimda ishonchni saqlab qolish, iqtisodiy barqarorlikni tiklash va tizimli risklarni kamaytirishga qaratilgan bo'ladi. Umuman olganda, samarali bank tizimi va Markaziy bank tomonidan olib borilayotgan puxta pul-kredit hamda nazorat siyosati moliyaviy barqarorlikni ta'minlashning asosiy sharti hisoblanadi. Kredit risklarini oqilona

boshqarish, moliyaviy bozorlarni chuqur monitoring qilish va innovatsion yondashuvlarni qo'llash orqali iqtisodiyotning barqaror va uzoq muddatli rivojlanishiga erishish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Markaziy Banki. (2025). *2025-yil moliyaviy barqarorlik hisobotlari*. Tashkent: O'zbekiston Respublikasi Markaziy Banki. <https://www.cbu.uz>
2. O'zbekiston Respublikasi Davlat Statistika Qo'mitasi. (2025). *Iqtisodiy ko'rsatkichlar bo'yicha yillik hisobot*. Tashkent: Davlat Statistika Qo'mitasi.
3. International Monetary Fund (IMF). (2025). *O'zbekiston: 2025-yil Moliyaviy va iqtisodiy sharh*. Washington, D.C.: IMF. <https://www.imf.org>
4. Fitch Ratings. (2026). *Uzbekistan Sovereign Rating Report*. New York: Fitch Ratings. <https://www.fitchratings.com>
5. World Bank. (2025). *Uzbekistan Economic Update: Policies for Sustainable Growth*. Washington, D.C.: World Bank. <https://www.worldbank.org>
6. Mishkin, F. S. (2019). *The Economics of Money, Banking, and Financial Markets* (12th ed.). Pearson.
7. Cecchetti, S. G., & Schoenholtz, K. L. (2021). *Money, Banking, and Financial Markets* (5th ed.). McGraw-Hill Education.